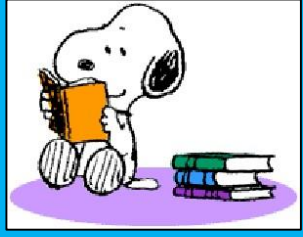

 Kosztópulosz Andreász	Mottó: <i>„Az adóbevételek előteremtése olyan, mint a libatolltépkedés: minél több tollra akarunk szert tenni, minél kevesebb szisztegéssel.</i> Jean-Baptiste Colbert	Kulcsfogalmak: folyó és felhalmozási költségvetés, ekvivalencia-elv, költségvetési aranszabály, fizetőképességi elv, fiskális föderalizmus, ikerdeficit	 ≈ 20 perc

Az állami funkciók finanszírozása¹

Ahhoz, hogy a fiskális rendszer egészét, a tárgyalt állami funkciók (allokáció, redisztribúció és stabilizáció) összefüggéseiben megértsük, a közpénzügyi rendszert – figyelmen kívül hagyva a tényleges intézményi viszonyokat – érdemes **három alszektorra** bontani. E modell keretei között megkülönböztethetjük az allokációs, a redisztribúciós és a stabilizációs költségvetést. Ez az elemzési megközelítés normatív, hiszen azt vizsgáljuk meg, hogy az egyes funkciókhoz milyen költségvetési jellemzők tartoznak. E virtuális pénzalapok mindegyikének vannak bevételei és kiadásai, ezek szembeállítását ábrázolják a pénzforgalmi mérlegek, amelyek egy költségvetési év összes bevételét és kiadását tartalmazzák. A költségvetési mérleg pénzügyi összefüggéseinek pontos megértéséhez a következő fogalmakat használjuk. **Folyó költségvetésnek** nevezzük azokat a kiadásokat – illetve az ezeket finanszírozó bevételeket –, amelyek a kollektív javak előállítása kapcsán szükséges erőforrások, termékek és szolgáltatások vásárlását vagy jövedelemátcsoportosító támogatások folyósítását szolgálják. E folyó kiadások lehetnek kormányzati vásárlások vagy transzferek, ezek közvetlenül nem befolyásolják az állami vagyont. A folyó kiadásokon belül szokás elkülöníteni a **működési kiadásokat**, amelyek a kormányzati szervezetek (hatóságok, iskolák, kórházak stb.) bér- és dologi kiadásai. A **tőkeköltségvetés vagy felhalmozási költségvetés** olyan kiadás – illetve annak finanszírozási forrása –, amely eredményeként nő az állami vagyon. Normatív értelemben bevételi oldalon idetartozik a vagyonhasznosításból származó bevétel, beleértve az állami eszközök eladásából származó bevételt is. A felhalmozást ezenkívül lehet a folyó költségvetés bevételi többletéből (szufficit) és hitelből

¹ Az olvasólecke elkészítése során nagy mértékben támaszkodtunk Vigvári A. (2008): *Pénzügy(rendszer)tan*. Akadémiai Kiadó, Bp. c. tankönyvének 5.3 fejezetére (216-219. o.)

finanszírozni. A klasszikus felhalmozási hitel önfinanszírozó, és visszafizetésének forrása lehet a létrehozott új vagyon vagy a generált új adóbevétel.

Az allokációs költségvetés

Az allokációs költségvetés bevételi oldalán olyan adóknak kell szerepelni, amelyek valamilyen módon kapcsolatot teremtenek a kollektív javak igénybevétele és az előállításukhoz történő hozzájárulás között. Ezt nevezi az irodalom az **adózás ekvivalencia-elvének**. A bevételek másik formája a **használati díj**, amely az adott közjóság felhasználójának a jóság előállítási költségeihez történő hozzájárulásaként értelmezhető. A használati díj ezenkívül korlátozhatja az adott közjóság iránti keresletet és megfizettetése tájékoztat arról is, hogy milyen fogyasztói szokások érvényesek az adott szükséglet kielégítése kapcsán. Lényeges különbség van az adófinanszírozás és a díjfinanszírozás ösztönző hatásai között. A bevételek között szóba jöhet a **hitel** is. Ebben a funkcióban akkor érdemes a hitelfinanszírozáshoz folyamodni, ha az adott kiadás (pl. gyorsforgalmi út építése) több generáció szükségleteit elégíti ki. Ebben az esetben a **„fizess, mikor használod” elv** (pay as you use) érvényesül, szemben a folyó adó- és díjbevételekből történő finanszírozással (pay as you go). A hitel itt a terhek generációk közötti átcsoportosítását szolgálja. Az allokációs költségvetés kiadási oldala a különböző kollektív javak előállítását szolgáló **kormányzati vásárlásokat** (erőforrás- és szolgáltatás-vásárlások) tartalmazza. A kormányzati vásárlások az aggregált kereslet részét képezik. Az allokációs költségvetés – fő szabályként – kiegyensúlyozott. Ez azt jelenti, hogy az adó- és díjbevételek megszabják a költség nagyságát, illetve a felvett hitelek visszafizetésére a projekt által „termelt” díjbevétel vagy az adórendszer fedezetet nyújt.

A költségvetési arany szabály azt mondja ki, hogy a folyó költségvetés szigorúan kiegyensúlyozott, eladósodni csak a tőkeköltségvetésben szabad.

Az allokációs költségvetés sémája

Bevételek	Kiadások
Autonóm adók (vagyonadók, fejadó) Jövedelemfüggő, közvetett adók (áfa, fogyasztási adók) Díjbevételek Vagyonhasznosítási bevétel Hitelfelvétel	Kormányzati vásárlások, szolgáltatás és eszközvásárlás

Egy települési önkormányzat allokációs költségvetése

A település bevételeit egyfelől az értékalapú ingatlanadó, másfelől a közszolgáltatások egy részére (pl. személyszállítás, víz-, csatornadíj, helyi tömegközlekedés) kivetett használati díj, valamint az önkormányzati bérlakások bérleti díja és a parkolási díj jelenti. Az értékalapú ingatlanadó jól meghatározott adóalap-kalkuláció esetén érvényesíti az ekvivalencia-elvet. Épül egy új metróvonal. Az érintett ingatlanok logisztikai adottságai javulásával növekvő adóalapot jelentenek. Az érintett önkormányzati tulajdonú ingatlanok értéknövekedése a bérleti díjakban is érvényesíthető. A projekt megvalósításához szükséges hitel visszafizetésének forrása az adó- és bérletidíj-többlet, valamint a metrójegyek ára mint használati díj.

A redisztribúciós költségvetés

A piac működése különböző típusú **jövedelem egyenlőtlenségeket** generál. Ilyenek lehetnek foglalkozási csoportok, szociális rétegek, aktív és inaktív korosztályok, generációk, gazdasági ágazatok vagy földrajzi területek közötti különbségek. A redisztribúciós költségvetés **funkciója** a társadalmilag indokoltnak ítélt és politikailag elhatározott jövedelem átcsoportosítások végrehajtása. E jövedelem átcsoportosítás céljait különböző **közpolitikák** jelölik ki. Így beszélünk szociálpolitikáról, foglalkoztatáspolitikáról, családpolitikáról, területfejlesztési és gazdaságfejlesztési politikáról. Az egyenlőtlenségek bizonyos vonatkozása rendkívül érzékeny a demográfiai viszonyokra, pontosabban azok változására, mivel a népesség korösszetételét hosszú távú folyamatok határozzák meg. Az ilyen típusú kérdések kezelését szolgáló jóléti rendszerek (nyugdíj, gyermekvállalás támogatása stb.) hosszú távra vagy nyílt, vagy látens módon elfogadott társadalmi megállapodásokon alapulnak, ezért **rugalmatlanok**, a kormányzat hosszú távú elkötelezettségét jelentik, amelynek megváltoztatása komoly nehézségekkel jár.

A redisztribúciós költségvetés bevételeit részben a jövedelemi viszonyokra érzékeny **közvetlen adók** és közjogi bevételeként működő járulékok alkotják. Az adóztatás elve itt a **fizetőképességi elv**, ami azt jelenti, hogy az arányos közteherviselés érdekében az adóterheket a fizetésre kötelezettek között a fizetőképességükkel arányosan kell szétosztani. Ennek érdekében jellemzően lineáris vagy progresszív adókat szoktak alkalmazni. A **járulék** olyan befizetés, amelyet valamilyen feltételek teljesülése esetén

(munkanélküliség, betegség, nyugdíjjogosultság megszerzése stb.) a befizető számára történő járadék kifizetés követ. A redisztribúciós költségvetéshez tartoznak a különböző **egyéb támogatások**. Ilyen támogatást kaphatnak egyének, családok rászorultsági elven, alanyi jogon, de támogatást kaphatnak gazdasági tevékenységet, folytató szereplők vagy alsóbb szintű kormányzati egységek. Ezek az explicit támogatások transzferek, amelyek befolyásolják a kedvezményezett felhasználható jövedelmét. E jövedelmet a háztartás vagy a vállalat vagy elkölti, vagy megtakarítja. A transzferek automatikusan nem növelik az aggregált keresletet. További támogatási lehetőséget jelentenek az **adókedvezmények vagy adómentességek**.

A redisztribúciós költségvetés sémája

Bevételek	Kiadások
Jövedelemfüggő közvetlen adók (társasági adó, személyi jövedelemadó, osztalékadó stb.) Járulékok (nyugdíj-, egészségbiztosítási, munkavállalói járulék)	Kormányzati transzferek (szociális segély, területi és települési egyenlőtlenségeket kiegyenlítő támogatások) Járadékok (munkanélküli-ellátás, nyugdíj stb.)

A redisztribúciós költségvetésre is igaz az arany szabály. Ennek megvalósítása – döntően a demográfiai viszonyok változása miatt – egyre nehezebb. A redisztribúciós költségvetés strukturális deficitje elvileg két úton kezelhető. Vagy a rendszerek fenntartását biztosító **makroszintű jövedelemcentralizáció növelésével**, vagy e **rendszerek részleges leépítésével**. Az újraelosztási költségvetés kiegyensúlyozottsága azt jelenti, hogy a kormányzat csupán az adóterhek megoszlásán változtat a költségvetés bevételi és kiadási tételeinek célszerű beállításával. A közpénzügyek elméletének fontos irányzata, a **fiskális föderalizmus** azt állítja, hogy a redisztribúciós funkciót nem célszerű alsóbb szintű kormányzatokra bízni. E megfontolás oka: **nemkívánatos „mellékhatások”** elkerülésének szándéka. Ilyen elkerülendő hatás a települések közötti káros adóverseny, a szegényebb területekről történő lakossági eláramlás.

A stabilizációs költségvetés

A stabilizációs költségvetés célja a makroszintű kereslet és kínálat közvetlen befolyásolása, a **konjunktúra hullámzásainak kisimítása**. Célját tekintve a stabilizáció anticiklikus, ugyanakkor lehetséges az is, hogy e szándékok ellenére prociklikus hatást gyakorol. E „virtuális” költségvetésben

jelenik meg egyfelől a **kiegyensúlyozatlanság elvi lehetősége**, hiszen vagy a már említett automatikus vagy beépített stabilizátorok, vagy diszkrecionális (egyedi) intézkedések képesek hatni az aggregált keresletre.

A stabilizációs költségvetés sémája

Bevételek	Kiadások
Jövedelemfüggő adók Autonóm adók Hitel	Kormányzati vásárlások Kormányzati transferek Államadósság utáni kamatfizetés Államadósság utáni tőketörlesztés

Expanziós szándék esetén olyan módon tervezi kiadási programjait, hogy azok a bevételeket meghaladó mértékükkel pótlólagos keresletet jelentsenek. **Restriktív szándék** esetén a bevételektől elmaradó kiadások keresletcsökkenést idéznek elő. A finanszírozási tételek tényleges hatása függ a deficitfinanszírozás módjától, és attól, hogy az adósság milyen instrumentumokban testesül meg, és milyen szereplők tartják ezen instrumentumokat. A költségvetési hiány közvetlen jegybanki finanszírozásának háttérbe szorítása az államadósság költségeinek növekedése miatt korlátozza a fiskális politika lehetőségeit. A fiskális politikára épülő konjunktúraszabályozás lehetőségeit és eredményességét jelentősen befolyásolják az adott ország mérete, nyitottsága és törvényes fizetőeszköze konvertibilitásának foka. Kis nyitott országok esetén előfordul, hogy **ikerdeficit** alakul ki, ami **a költségvetési és a folyó fizetési mérleg hasonló nagyságrendű hiányát jelenti**.

További érdekes információk a témában

Vigvári András (2005): *Közpénzügyeink*. KJK-Kerszöv Kiadó, Budapest.

Ellenőrző kérdések:

1. *Mi a tartalma egy pénzalap folyó költségvetésének?*
2. *Mennyiben jelent más tőke- vagy más néven felhalmozási költségvetés?*
3. *Milyen típusú bevételeket érdemes egy allokációs célú költségvetés mellé rendelni?*
4. *Mit jelent az adózás ekvivalencia elve?*
5. *Fogalmazza meg a költségvetés aranyszabályát!*
6. *Mi jellemzi a redistribúciós célú költségvetést?*
7. *Mit jelent a fizetőképességi elv?*
8. *Mit jelent a fiskális föderalizmus és miért lehet rá szükség?*
9. *Melyik funkcióhoz tartozó költségvetésben jelenhet meg a hiány?*
10. *Hogyan működik a stabilizációs célú költségvetés?*
11. *Mit jelent az ikerdeficit?*

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
KÖZGAZDÁSZ KÉPZÉS
TÁVOKTATÁSI TAGOZAT
LECKESOROZAT
COPYRIGHT © SZTE GTK 2017/2018

A LECKE TARTALMA, ILLETVE ALKOTÓ ELEMEI ELŐZETES,
ÍRÁSBELI ENGEDÉLY MELLETT HASZNÁLHATÓK FEL.

JELLEN TANYAG
A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEMEN KÉSZÜLT
AZ EURÓPAI UNIÓ TÁMOGATÁSÁVAL.
PROJEKT AZONOSÍTÓ: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE